

ISTORIA ȘI CULTURA POPULAȚIEI GĂGĂUZE ÎNTR-O LUCRARE DE SINTEZĂ

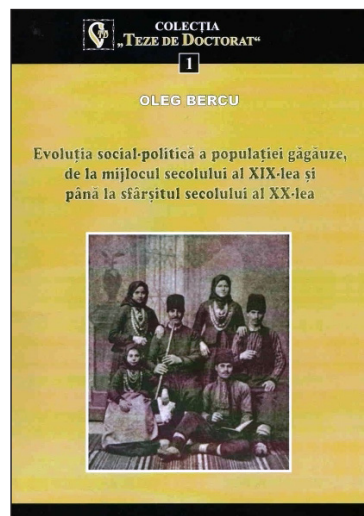
Doctor în istorie **Ion Valer XENOFONTOV**
Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan” al AȘM

Motto: „Cu cât mai mult cineva dintre aceștia (reprezentanții popoarelor turce – n.n.) au rădăcini din neamul lor, cu atât mai mare este atotputernicia lor în popor”.
(Din literatura etnografică despre popoarele turce)

Originea găgăuzilor este una discutabilă. Se cunosc circa 20 de ipoteze referitoare la etnogeneza acestei populații. Pe parcursul istoriei, găgăuzii s-au identificat pe sine înșiși ca bulgari, greci, arnăuți. Mai mult ca atât, evitau să se numească găgăuzi.

Percepția alterității față de găgăuzi a ajuns până la situații hilare. Potrivit cercetătorului Vitali Sîrf de la Institutul Patrimoniului Cultural al AȘM, la mijlocul secolului al XX-lea, în raioanele din partea stângă a Nistrului găgăuzii erau considerați agresivi, că dețin arme albe, iar în perioada recentă unii angajați ai serviciilor vamale din nordul Republicii Moldova îi considerau pe găgăuzi turci și musulmani. Potrivit etnografului M.V. Marunevici, întâmplarea anecdotică ce urmează ar fi avut loc cu adevărat. După absolvirea studiilor în orașul natal Vologda, Rusia, o tânără a fost repartizată la muncă în sudul Moldovei. Ajunsă la destinație, aceasta le-a scris părinților: „Bună ziua, mamă! Acum locuiesc și lucrez în Comrat. Aici e stepa Bugeacului. Aici e foarte cald. Sunt mulți găgăuzi”. Mama a răspuns prompt fiicei: „Buna, fiică! Sunt foarte fericită pentru tine. Dacă ai posibilitate, trimite-mi niște găgăuzi. Nu uita însă să-i însoțești cu o rețetă, ca să știu cum să-i pregătesc...”

Oleg Bercu, doctor în istorie, cadru didactic la Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, în recenta apariție editorială *Evoluția social-politică a populației găgăuze, de la mijlocul secolului al XIX-lea și până la sfârșitul secolului al XX-lea* (la origine o teză de doctorat susținută la Universitatea „Al. I. Cuza” sub îndrumarea științifică a prof. univ. dr. Ion Agrigoroaiei), consacrată comunității găgăuze, ne prezintă o sinteză complexă referitoare la cea mai ancorată etnie în dimensiunile vieții tradiționale. În pofida faptului că etnicii găgăuzi duc un mod de viață sedentar, s-au păstrat încă multe elemente din activitatea nomadă a acestei populații. Avalanșa de lucrări editată în ultimii ani la subiectul în cauză ne

Oleg BERCU. *Evoluția social-politică a populației găgăuze, de la mijlocul secolului al XIX-lea și până la sfârșitul secolului al XX-lea*. Galați: Editura Muzeului de Istorie Galați, 2016, 174 p.

prezintă realități ale vieții găgăuzilor, descifrate uneori cu meticulozitate excesivă, însă în final, nu oferă cititorului esența subiectului luat în dezbatere. Or, în cazul lui Oleg Bercu, demersul științific este unul concis, țintește caracteristicile esențiale ale populației găgăuze, astfel încât după lecturarea monografiei oricine poate să-și formeze un univers cognitiv referitor la tema abordată.

Lucrarea bazată pe o solidă documentație de arhivă, literatură științifică națională și internațională include o gamă largă de aspecte cercetate: migrarea și așezarea găgăuzilor în Basarabia (p. 15-20), impactul Tratatului de Pace de la Paris din 1856 asupra populației găgăuze (p. 21-24). Autorul conchide că acordarea unor privilegii și înlesniri coloniștilor găgăuzi (ca de altfel și altor comunități etnice) a generat o creștere a numărului populației alogene în Basarabia (p. 30). Se miza pe formarea unei baze sociale a țarismului.

În perioada interbelică, practic toți etnicii găgăuzi s-au aflat în perimetrul statului unitar românesc (p. 31). Concepțiile ortodoxismului au determinat ca populația găgăuză să aibă simpatii politice și electorale în favoarea partidelor de dreapta (p. 55). Autorul a analizat ocupațiile (p. 57-68), relațiile sociale și familiale (p. 69-70), locuința și tradițiile alimentare ale comunității

găgăuze. Viața spirituală a fost studiată din perspectiva sentimentului religios (p. 77-79), a obiceiurilor și tradițiilor cotidiene (p. 80-82), a folclorului (p. 83-84), învățământului (p. 85-92). Prima carte în limba găgăuză neoficială a fost editată în 1904. În perioada interbelică, în Basarabia era prevăzut că serviciul divin trebuia să se desfășoare în limba română, iar unde o etnie conlocuitoare forma mai mult de 50 %, predicile urmau să se efectueze în limba etniei respective, pentru găgăuzi în limba turcă. Autorul identifică două etape ale vieții spirituale ale găgăuzilor. Până la Marea Unire în mediul populației găgăuze persista ortodoxismul, iar în a doua etapă – după 1918 – are loc destrămarea relațiilor patriarhale (p. 92).

În perimetrul regimului totalitar, populația găgăuză a fost prezentată din perspectiva repartizării administrativ-statale (p. 93-94), a colectivizării (p. 95-101) și vieții culturale (p. 102-104). Cercetătorul fixează drama prin care a trecut comunitatea dată pe parcursul a 45 de ani, deoarece „sovieticilor le-a reușit procesul de deznaționalizare a acestei etnii, fapt care n-a putut obține imperiul țarist timp de un secol și jumătate” (p. 104).

Situația actuală a găgăuzilor din Republica Moldova este structurată pe trasarea premiselor, formării

(p. 105-112) și statutului juridic (p. 113-116) al Unității Teritorial-Administrative Găgăuzia (Gagauz-Yeri). În 1994, Parlamentul Republicii Moldova a legiferat autonomia Găgăuziei, unitate teritorială autonomă constituită din 32 de localități. Centrul administrativ al unității autonome cu statut special este municipiul Comrat. Suprafața teritorială a Găgăuziei reprezintă 5,5% (1 848 km²) din cea a Republicii Moldova. Bașcanul (guvernatorul) Găgăuziei este membru din oficiu al Guvernului Republicii Moldova. Se prezintă informații succinte despre cultura (p. 117) și economia comunității în cauză (p. 118-119). După cum concluzionează autorul, în pofida faptului că „autoritățile centrale de la Chișinău promovează o politică de integritate teritorială a Republicii Moldova, anumite forțe din cadrul UTA Găgăuzia nutresc încă tendințe secesioniste” (p. 119). În final, autorul trasează concluzii (p. 121-124), inserează o serie de anexe documentare (p. 125-154), imagini (p. 155-158), hărți (p. 159-160) și o bibliografie (p. 161-173).

Monografia domnului dr. Oleg Bercu este o prețioasă lucrare de sinteză ce pune în valoare o comunitate etnică care pe parcursul istoriei și-a consolidat propria identitate și care treptat se racordează la noile schimbări regionale și globale.

Coloniști bulgari și găgăuzi din sudul Basarabiei. Pictor B.N. Șirokorad. Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală. Cota arhivistică: inv. 2485